

”Klima – hva skjer a?”

Jeg leste nylig i Hamar Dagblad at Hamar Naturskole har fått kr 70.000 fra Sparebankstiftelsen DNB NOR til prosjektet ”Klima – hva skjer a?”. Overskriften på avisens artikkel om temaet var ”Elevene vil gjøre jorda frisk” og brakte straks tankene inn på at her har vi med et flott miljøtiltak å gjøre!

Ingressen til artikkelen brakte meg imidlertid fort ned på jorda igjen: ”Hamar Naturskole har fått penger for å gjøre noe med klimaforandringene. 3.klasse på Ingeberg skole er allerede i godt i gang”. All ære til elevene ved Ingeberg som bretter kartonger, bruker mindre papir, sorterer søppel og slår av lyset i klasserommet når det ikke brukes. Dette er gode energi- og miljøtiltak, men det minner om ren og skjær indoktrinering av barn når man prøver å forlede dem til å tro at de med sine gode miljøtiltak kan påvirke klimaet og klimaendringer!

Det er viktig at vi lærer barna forskjellen på miljø og klima og hva vi kan gjøre noe med og hva naturen selv styrer. Men hvordan skal barna få denne kunnskapen når en institusjon som Hamar Naturskole selv er en eksponent for å lage løpskaus av begreperne klima og miljø? Knut Monsen fra Naturskolen sier selv at dette prosjektet kobles sammen med andre miljøprosjekter i Natur-

skolens regi, og da hadde det vel vært naturlig å kalle prosjektet for ”Miljøet – hva skjer a?”. Ikke skap forvirring hos elevene ved å bruke ordene miljø og klima som synonyme begreper!

Det er riktig, som lærer Runar Stålsøt på Ingeberg sier, det handler om bevisstgjøring fra ungene er små. Men bevisstgjøring på hva? Jo, på at vi kan gjøre jorda friskere gjennom en rekke miljøtiltak, men at klimaendringer – enten det blir varmere eller kaldere – er naturlige og noe vi mennesker må leve med og tilpasse oss til.

Jeg anmoder Hamar Naturskole om å konsentrere seg om noe vi alle kan slutte oss til, nemlig hvordan vi skal ta vare på miljøet, og ikke prøve å indoktrinere barn og ungdom med hypoteser om menneskeskapte klimaendringer som halvparten av befolkningen ikke slutter seg til.

Skulle Naturskolen ha bruk for min bakgrunn/kompetanse, får dere den av aviseredaksjonen. Undertegnede kjører ofte mellom Koppang og Oslo og tar gjerne en avstikker innom Hamar-området for å dele mine erfaringer fra skolen med dere.

TROND VIVESTAD, KOPPANG
Leder av Klimarealistenes skolegruppe

Gakk hen og bli likare

Det var kanskje ei litt merkeleg overskrift. Men har du òg av og til lurt på ordforma ”gakk” i bibelstatet ”gakk hen og gjør likeså”? Då er du ikkje aleine. Eg fekk nettopp spørsmålet om eg kunne forklare ordet ”gakk” og i denne samanhengen også ”gikk/gjekk”, som jo er like rare – eller avråkande – i denne samanhengen.

Slatr ein opp i Bokmålsordboka, finn ein ut at ”gakk” er eit lydhermande ord. Gåsa seier t.d. gakk eller gakk-gakk. Slatr ein opp i Nynorskordboka, ser ein at ”gakk” ved sida av å vere eit lydord også kan vere bydeforma av [gange]; gange er då såkalla klammerform av gå. I statet ”gakk hen og gjør likeså” er jo dette relativt klart og eintrydig, og statet er vel framleis levande i samanhengar der ein ønskjer å komme med ei mild- og kanskje litt munter – oppmoding om å gjere noko i same stil.

Som verbform er nok ”gakk” litt morosam i dag. Det er ikkje så mange som kan bruke dette ordet i vanleg tale utan at det ville verke veldig markert. Men ordforma var heilt vanleg i eldre tider, og forklaringa er relativt enkel. I norrøn tid og ei god stund framover hadde ein ei rekke systematiske lydreglar som gjorde at visse bydeformlar endra seg. Den eine lyden påverka den andre, og anten blei den eine lyden meir lik den andre, eller så kunne også begge lydane bli meir like og trefast på midten. Når to lydar påverka kvarandre, kallar vi dette for assimilasjon, som er latin for å gjere likare.

Ein lydregel i gammalnorsk gjorde at bydeformlar som nk blei til kk. Mens vi har ”trinken” og ”drink” i tysk og engelsk, hadde vi ”drekka” og seinare ”drikke” i

norsk og i resten av dei nordiske landa. På same måte har vi ”danken” og ”thank”, mens norsk hadde ”pukka” og seinare ”takke”. Lydendinga var altså systematisk. Verbet ”gå” var i gammalnorsk ”ganga”, som vi framleis kan ha som såkalla klammerform i nynorsk. Verbet ganga var tydelegvis utsett for lydleg ”sittasje” slik at den nasaliserte lyden ng mellom to vokalar forsvann og ein sat igjen med gaa, som så blei til gå. Men det er ei anna sak. Det finst framleis dialektar der ein seier at ein skal ganga/gange, og det finst òg dialektar der ein seier at ein skal ga.

Det interessante for oss er derimot fortlidsforma og bydeforma av ganga. Fortlidsforma er framleis ”gikk” eller ”gjekk”, mens bydeforma er ”gå”, men altså også eventuelte ”gakk”. I gammalnorsk var bøyninga ”ganga – gengr – gekk – gengir”, mens vi i dag har ”gå – går – gikk/gjekk – gått”. Mens vi i moderne norsk har ein klar stemd uttale av ng i t.d. ordet ”geng”, må vi rekne med at g-en blei uttalt mykje meir markert i gammalnorsk og dermed blei utstemd i slutten av ordet. Ein fekk (fekk, ja, same fenomen) då truleg uttalen nk, som i neste omgang blei assimilert til kk. Dette gjalt då bydeforma ”gang”, som altså blei til ”gakk”, og fortlidsforma ”geng”, som blei til ”gekk”. Så det er ingen grunn til å sprekkje (-springe) av latter av desse formene. Gakk hen og høyr etter om du òg har nokon fine lydreglar i dialekten din.

JENS HAUGAN
Førsteamanuensis i norsk
Høgskolen i Hedmark